

2.9. HIPPOLIET DE BOOS, OF HOE EEN SOCIALISTISCHE HELD EEN VERGETEN DISSIDENT WORDT.

Eric DEFOORT
Guy VANSCHOENBEEK

Wie vertrouwd is met de voorgeschiedenis van de Gentse socialistische beweging, kent zeker de naam Karel de Boos (1842-1897), de wever die een cruciale rol speelde in de progressieve weversmaatschappij Vooruit en de Gentse sekte van de Eerste Internationale (1). Het boeiende "strijdersleven" van Karel De Boos werd door Jan Dhondt aangegrepen om de nadruk in de socialistische geschiedschrijving te verleggen naar de biografische studie van de militanten, de konkrete "basiselementen" van socialisme en socialistische beweging. De studie van Dhondt, vooral nog gebaseerd op de oudere geschiedschrijving (Pol De Witte, Paul Verbauwen, Avanti) werd door zijn leerlingen aangevuld en op punt gesteld met de hulp van een reeks politiearchieven die eersterangsinformatie bevatten over De Boos (2).

Wat De Boos als figuur zo boeiend maakt, is dat zijn levensloop niet onmiddellijk aanleiding gaf tot het soort stichtende heiligenlevens waaraan de oude socialistische beweging zulk een behoefte bleek te hebben (3). Integendeel, het einde van De Boos'

---

(1) Weversmaatschappij Vooruit: progressieve afscheuring, in 1865, van een groep jongere militanten uit de Broederlijke Wevers.

(2) Zie : DHONDT, J. Un militant gantois de la Première Internationale, (Karel De Boos). Contributions à l'histoire économique et sociale, tome II, 1963 pp. 93-141. Deze studie werd later uitgewerkt door DEVREESE, D.E. Militanten rond de Eerste Internationale in België 1860-1880-Gent, onuitgegeven licentieverhandeling, Geschiedenis RUG, 1968. Later publiceerde zij meer bepaald de biografie van De Boos in het Nationaal Biografisch Woordenboek, deel V., kolommen 120-129 (1972). Vermelden we ook de verhandelingen van een andere leerlinge van Jan Dhondt die de geschiedenis van de socialistische beweging ten tijde van De Boos optreden behandelen : DE WEERDT, D. De Gentse textielbewerker- en arbeidersbeweging tussen 1866-1881, bijdrage tot de sociale geschiedenis van Gent, Leuven, 1959 & DE WEERDT, D. De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm 1872-1880. Antwerpen 1972. De bronnenpublicatie van Hubert WOUTERS (eveneens een leerling van Dhondt) -Documenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging 1831-1880. Leuven, 1963- bevat een mooi overzicht van politie- en andere bronnen betreffende de Internationale. Vermelden we tenslotte nog de recente bronnenpublicatie van Daisy DEVREESE, Documents relatifs aux militants belges de l'association internationale des travailleurs, correspondance 1865-1872. Brussel, 1986.

(3) Een heel bijzondere kijk op deze socialistische hagiografie en martyrologie vinden we in de onuitgegeven licentieverhandeling geschiedenis van Paula VERBRUGGEN : Deelalternatieven voor traditionele godsdienstbeleving in het Gentse socialisme. (1870-

carrière werd een vloek: hij werd uitgestoten uit de Internationale, omwille van geldverduistering (4). Meer nog, hij werd okkasideel tipgever van de politie, al was dat feit in zijn tijd niet gekend (5). Dat hij in zijn levenonderhoud voorzorg door "zielhond" te worden (leverancier van vervangers in het lotelingeinstel) zal zijn gedeukte prestige in het antimilitaristische Internationalistenmilieu zeker ook geen goed gedaan hebben (6). De Boos was voor Jan Dhondt het "ideale" type om zijn stelling te bewijzen dat de militant het basisstudieobject in de socialistische historiografie moest worden, temeer omdat die militant tegelijkertijd "héros et traître" kon zijn.

Een element dat uit de diverse biografische studies over De Boos niet naar voor komt, is de geschiedenis van zijn zoon Hippoliet die aan het einde van de 19de eeuw zich al even kortstondig als tumultueus engagerde in de Gentse socialistische beweging. Een reeks gelukkige vondsten maakt het ons mogelijk de biografie van deze militant te rekonstrueren (7).

Ook hier betreft het een type: een vroege intellectuele socialist, een jeugdige "Sturm und Drang"-figuur, een prototype in het amalgaan van dissidenten dat de Gentse socialistische beweging aan het einde van de vorige eeuw beroert. Het levensverhaal van Hippoliet De Boos levert ons evenzeer als het verhaal van zijn vader, de mogelijkheid om dieper te peilen naar de beweegredenen, de motieven van het socialistisch engagement in de vorige eeuw.

Een gelukkige jeugd in een vrijzinnig milieu.

1914), R.U.G., 1981-1982, pp. 47-86, hfst. IV. Socialistische martelaren en heiligen. Het hoeft weinig betoog dat Karel De Boos niet tot deze categorie werd gerekend.

(4) Die "geldverduistering" kwam er op neer dat hij geld geleend had - uit de kas der Internationale - aan een jonge militant die door de metaalstaking van 1871 met zijn gezin in financiële moeilijkheden was gekomen. Maar dat eigenmachtige optreden van De Boos kreeg al vlog het epiteton "diefstal" mee.

(5) Zijn rol als politie-informant in de jaren 1872-1875 is slechts aan het licht gekomen door de studies van Dhondt en De Vreese. Overigens moet men dat niet als een betaalde functie zien, eerder als politieke rancune. Andere namen uit de vroegere periode van het Gentse socialisme vinden we ook terug als tipgevers in de stedelijke politiearchieven.

(6) De Boos werd vervolgens ook koopman en later orgelbouwer. Dit laatste beroep werd door zijn zoon een tijdlang voortgezet.

(7) Eric DEFOORT vond bij het verwerken van de archieven van Jules PEE twee autobiografisch getinte brieven (gedagtekend 8 en 27 september 1947) van Hippoliet De Boos aan Jules Pee, die een studiegenoot en jeugdvriend van Hippoliet De Boos was geweest (een kopie van deze brieven bevindt zich nu in A.M.S.A.B.). Guy VANSCHOENBEEK vond bij zijn onderzoek naar biografieën van Gentse socialistische militanten uit het Novecento heel wat gegevens over Hippoliet De Boos in het A.M.S.A.B.

Hippoliet De Boos werd geboren te Gent op 1 september 1870. Vader Karel De Boos, 28 jaar oud, is dan één van de hoofdfiguren in de Gentse Internationalistische beweging: de pijnlijke afloop van een mislukte metaalbewerkerstaking zal hem een jaar later uit de beweging drijven. Zes jaar eerder was Karel De Boos gehuwd met Mathilde Van Gaevere: bij de geboorte van hun zoontje hadden ze reeds twee dochtertjes, Marie en Adolphine. Van de verwijdering van zijn vader uit de arbeidersbeweging zal Hippoliet slechts veel later iets vernemen. Zijn jeugd is op de eerste plaats onbezorgd, en hij is één van de zeldzaam gelukkige arbeiderskinderen die kunnen schoollopen zonder op 11 of 12-jarige leeftijd de dreiging van de fabrieksarbeid te zien opdoemen.

Jaren later herinnert hij zich nog hoe zijn zusters hem op 3-jarige leeftijd naar een kindertuin op het Kalijtje (dicht bij het Sint-Pietersplein) brengen (8).

Hij is zes jaar oud wanneer zijn vader hem naar de stadsschool van de bestuurder Van Swieten (eveneens dicht bij het Sint-Pietersplein) brengt.

De keuze voor het stadsonderwijs is typerend voor vader De Boos: *"Karel De Boos was een belezen mensch, een vriend en een vereerder van Multatuli, wiens boeken hij bezat en dikwijls herlezen heeft. Als vrijdenker was hij een hevige verdediger van het officieel onderwijs"* (9),

zo herinnert zich Hippoliet zich veel later.

We schrijven 1876: de rivaliserende weversmaatschappijen zijn weer verenigd onder de naam "Broederlijke Wevers"; te Gent noemt de Internationale zich voortaan "Vlaamse Socialistische Arbeiderspartij" en flirt met Duitse sociaaldemokratische denkbeelden. De kleine samenwerkende broodbakkerij "De Vrije Bakkers" verschaft goedkoop brood aan een groeiend cliënteel, de jonge notarisklerk Edward Anseele is de rijzende ster in het socialistisch milieu, waar overigens Pol De Witte, Paul Verbauwen en Edmond Van Beveren -De Boos' vroegere medestanders- nog steeds een informeel triumviraat vormen.

Vader De Boos lijkt ons op dat ogenblik ver te staan van die vernieuwde socialistische beweging: hij zoekt eerder aansluiting bij de liberale partij, de dominerende fractie in de Gentse gemeenteraad. Kontakten tussen de Internationalisten en de vooruitstrevende liberalen waren te Gent trouwens niet uitzonderlijk: een duidelijk voorbeeld is de gedoogzaamheid van de Internationalisten in het Van Crombrugghe Genootschap (een liberale en flamingante kulturele vereniging) (10). Hippoliet De Boos

---

(8) Brief aan Pee, 8-9-1947. "Mijn zusters Marie en Adolphine brachten mij op 3-jarige ouderdom naar een kindertuin op het Kalijtje. Ik herinner me nog de namen der juffrouwen alsook de quitenstreken die ik er bedreven heb".

(9) Idem.

(10) Zie de recente studie van Dominique VERKINDEREN : Het Van Crombrugghe's Genootschap van 1857 tot 1875. Gent, Liberaal Archief, 1988. Karel De Boos ging er reeds in 1867 debatteren over de stichting van volksbanken en coöperaties (p. 86). Die relaties mogen ons aan het denken zetten over het "vooruitstrevende karakter" waarmee meestal in de literatuur het Leesgezelschap der

herinnert zich later dat bvb. de "Klauwaert en Geus" dichter Jules Vuylsteke, een kopstuk in het Van Crombrugge Genootschap, een "goede vriend was van zijn vader":

"Mijn vader was een belezen mensch. Wanneer een vrijzinnig werk verscheen dan werd het bij Vuylsteke in de Koestraat door mijn vader aangekocht. Thuis hoorde ik steeds met lof over Laurent en Vuylsteke spreken" (11).

François Laurent: het is een ander figuur uit het Gentse radikaal liberalisme die een onuitwisbare indruk heeft nagelaten bij de jonge De Boos. Het verhaal dat Hippoliet zich meer dan zestig jaar later nog weet te herinneren, bewijst dit overvloedig :

"Ik weet dat Laurent op school vooral het sparen betrachtte. Het was in 1882 of 1883 dat Laurent op school ons een zijner bezoeken bracht. Ik heb er hem meer dan eens gezien....

Onze onderwijzer, Mr. Teirlinck, moest de heer Laurent de school hebben zien binnentreden, want hij zeide ons:

"Jongens, als de heer Laurent, die strakts misschien in de klasse zal komen, u zal vragen, wat gij met uw centen of halve centen doet, die gij van moeder krijgt om "spekken" te koopen, als gij naar school komt, zult gij antwoorden: dat gij ze spaart op school !!!

En inderdaad, de heer Laurent stelde ons de vraag, terwijl hij een halve cent uit zijn giletzak haalde en liet zien....

- Wat is dat, mannetje ?

- Een halve cent, mijnheer !

- En geeft moeder u somtijds zooveel geld als gij naar school gaat ?

- Alle dagen, mijnheer, krijg ik een cent van mama !

- En geeft gij hem dan weg in het spekkenwinkeltje hierover de school ?

- Oh neen, mijnheer, ik geef hem aan mijn meester om te sparen.

- Dat is goed.

Laurent wilde door het sparen op school beletten dat ons arm en ongelukkig werkvolk zich later zou leeren behoeden voor de drankpest" (12).

De katechismus van het schoolsparen van de heer François Laurent volgens zijn leerling Hippoliet De Boos: de kwintessens van Laurent's theoriën in de herinneringen van een schooljongen. Het enige verwijt dat hij aan Laurent richt was de afwezigheid van een Vlaamsgezinde overtuiging, in tegenstelling tot Vuylsteke:

Wevers en de daaruit ontstane Weversmaatschappij Vooruit worden bestempeld. Dat progressieve dient o.m. eerder in de 19de eeuw dichotomie links/rechts = vrijzinnig/kerkelijk te worden begrepen, als een mengkroes van vrijzinnige, flamingante en travaillistische of populistische aspiraties.

(11) Brief aan Pee, 27-9-1947.

(12) Idem.

"Indien Laurent geen Vlaamgezinde was, is zulks toe te schrijven aan den grooten invloed van de machtige Gentse vlas- en katoenbarons, die nu nog altijd Franschgezind zijn gebleven?"

Het beeld dat Hippoliet De Boos ophangt over zijn lagere schooljaren beantwoordt overigens aan dat van een wat dromerige, speelse en rebelse natuur zoals we hem later nog zullen leren kennen. Drie jaar moest hij zelfs blijven "stroppen" (zitten) in de basisschool:

"Was ik al met eens mijn vlugge geest kwijtgeraakt? Ik weet het niet. Ik beschuldig ook mijn oudonderwijzers niet. Ik bracht dan nog een jaar door in de hoogste klasse bij de heer Teirlinck, waar ik niet tot de beste leerlingen behoorde. Ik vloog er dikwijls aan de deur en kreeg regelmatig 60 lijnen te schrijven: Ik zal mij beter gedragen".

Mathilde Van Gaevere, Hippoliets moeder, overleed in juli 1883. Het gezin De Boos ging nu aan de Brusselse Straat te Ledeberg wonen. Wat het overlijden van zijn moeder voor de 13-jarige jongen betekende, weten we niet. Merkwaardig is wel dat Karel De Boos reeds op 8 augustus 1883 met de 18 jaar jongere Maria Godefroidt hertrouwde. Met de verhuis van het gezin naar de Brusselsepoort veranderde Hippoliet ook van school: hij wordt als leerling ingeschreven aan de nieuwe Spanogheschool in de St.Lievensstraat, dichtbij de Brusselsepoort. Daar wordt hij, naar eigen zeggen, een goede leerling "dankzij de onderwijzer De Guchtenaere" (13). Later volgt hij lessen in het Laurentinstituut aan de Onderstraat. In 1887 wordt hij als leerling-onderwijzer aan de Normaalschool te Gent ingeschreven. In augustus 1890, hij wordt weldra twintig, verlaat hij met een onderwijzersdiploma op zak die school.

Bij het begin van het nieuwe schooljaar vindt De Boos onmiddellijk een betrekking als onderwijzer te St.-Amandsberg, in wat hij aanduidt als de school van Mr. Cambier. Een schooltje met een bijzonder karakter: het is één van de zeldzame voorbeelden van "vrije", niet-katolieke, maar wel liberale scholen die ons land heeft gekend. Ze was in 1886 opgericht om in de semi-rurale randgemeente St.-Amandsberg het katolieke onderwijsmonopolie te breken, daar waar de klerikale onderwijspolitiek na de schoolstrijd van 1878-1884 de inplanting van een officiële school niet toeliet. "De heer Cambier" waar Hippoliet De Boos het over heeft is de Gentse progressief-liberale advocaat Felix Cambier, die in 1911 de eerste (radico-)socialistische schepen van onderwijs te Gent zou worden, en bovendien gedurende een tiental jaren Anseeles running mate zou zijn bij de kamerverkiezingen in Gent-Eeklo. Het vrije liberale schooltje kende zijn bloeiperiode in de jaren 1886-1890, met een driehonderdtal leerlingen in het stichtingsjaar. Daarna ging het bergaf: in 1896 moest de school haar deuren sluiten. Klerikale verwijten dat de rationalistische school een "kweekschool voor socialisten" was geworden, waren niet vreemd aan die negatieve ontwikkeling. De progressistische initiatiefnemers

---

(13) De Guchtenaere: vermoedelijk de vader van de klerikale flamingante feministe Rosa de Guchtenaere (1875-1942).

als Cambier e.a. lagen trouwens overhoop met de rijke broodheren van de Gentse "Association Libérale" (14) .

In deze school was Hippoliet De Boos 7 maanden als onderwijzer werkzaam. Met pasen 1891 nam zijn leven een verrassende wending: hij werd vrijwilliger in het leger. Om het met zijn woorden te zeggen: "*Nu zou mijn miserie beginnen !!*".

Korporaal-Jager Hippoliet De Boos, een socialistisch muiteer.

We tasten volledig in het duister omtrent de motieven die De Boos aanzetten om vrijwilliger te worden. Feit is dat hij hiervoor als minderjarige de toestemming nodig had van zijn vader. Is hij erin geloot, of heeft hij als "remplaçant" dienst genomen (Karel De Boos was inderdaad bemiddelingsagent in een remplaçant-bureau)? Boodt het slabakkend schooltje van St.-Amandsberg geen carrièreperspektieven voor de jonge onderwijzer? We kunnen moeilijk geloven dat De Boos met politieke motieven in 1891 naar het leger trok, om er twee jaar later een socialistisch "komplot" op te zetten.

Hippoliet De Boos werd ingelijfd bij het 3e Regiment Jagers te Voet te Doornik, een eenheid waarbij wegens het regionale konskriptiesysteem vele Gentenaars ingedeeld waren. Al vlug wordt hij, op grond van zijn intellektuele antecedenten, tot korporaal-klaroenblazer bevorderd. Twee jaar lang is hij een voorbeeldig gegradeerde, tot wanneer in april 1893 zijn "miserie" zal beginnen.

"Het was in 1893. Het volk eischte het algemeen stemrecht. Algemeene werkstakingen braken overal los. De klerikale generaals zouden nogmaals in de stakers doen vuren zoals in 1886. Dat heb ik willen beletten. Ik voerde met enkele Gentsche Kameraden van den Lotelingsclub een hevige campagne in de kamers der kazerne. Ik verspreidde vlugschriften alsook de 'Vooruit' om de soldaten op de hoogte te houden van sociale toestanden der werklieden in België. De legeroverheid dierf op het 3de jagers niet meer te rekenen. Het complot lekte uit. Ik werd met 9 mijner gezellen gedurende 30 dagen in bijzondere cellen opgesloten. Ik werd gedegradeerd. Voor de paradewacht las de commandant van de week het volgende af:

"Le corporal De Boos est dégradé à la date de ce jour pour avoir fait de la propagande socialiste à l'armée".

Met dezelfde vrienden werden wij voor 5 maanden weggesloten in een forteres te Diest (de discipline). Er werd ons te Gent in 1893 veel hulde gebracht. In delegatie ging de Gentsche werkliedenpartij mijn vader vinden en hem bedanken voor mijn moedig optreden. In 1894 verliet ik het leger met de melding:

---

(14) Voor de geschiedenis van deze school verwijzen we naar de studie van P. SIMON. De Vrije Liberale school te Sint-Amandsberg (1886-1896). In : Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent, Nieuwe reeks, deel XXXI, 1977, 191-224.

"Le certificat de bonne conduite ne lui a pas été délivré" (15).

Tot zover het verhaal van Hippoliet De Boos. De passage over de kollektieve huldeblijk van de Gentse B.W.P. aan vader De Boos doet ons vermoeden dat Hippoliet een bijzonder, bijkomend motief moet gehad hebben voor zijn plotse, onstuimige socialistische engagement; het vaderlijke voorbeeld in eer herstellen. Anderzijds is het wel zo dat ook duidelijk intellectuele motieven meespelen. Wanneer hem voor de krijgsraad de vraag wordt gesteld "Zijt ge socialist" antwoordt hij "fier en plechtig" (volgens Vooruit);

"Ja, ik heb het socialisme grondig bestudeerd en ben diep van zijn waarheid overtuigd" (16).

De gebeurtenissen te Doornik, waar Hippoliet De Boos een hoofdrol in speelde, waren meer dan een fait-divers in de strijd voor het algemeen stemrecht die in de lente van 1893 een dramatisch hoogtepunt bereikte. Nauwelijks een maand na de veroordeling van de socialistische miteurs brak de langverwachte algemene staking uit die leidde tot een eerste doorbraak van het algemeen stemrecht in België. De legeroverheid die in maart 1886 nog met stoïcijnse kalmte het "feu de peloton" had bevolen op de opstandige stakers werd nu aangegrepen door een ware spionitis. We mogen hierbij niet vergeten dat het 3e Jagers vanuit het oogpunt van de binnenlandse ordehandhaving een strategische belangrijke eenheid was; Doornik ligt niet ver van het Borinagebekken, het homeland van de gebroeders Defuisseaux en hun radikale mijnwerkersachterban.

Ten gevolge van de gebeurtenissen te Doornik beval de Minister van Oorlog, Generaal Brassine, onmiddellijk een enquête in de andere militaire kantonementen. De antwoorden van de eenheidskommandanten, die hun onderofficieren nochtans ijverig hadden laten speuren in hoeken en kanten, op zoek naar socialistisch propagandamateriaal, waren echter eenstemmig negatief. De socialistische ondermijning van het leger bleek een geïsoleerd geval te zijn (17). Doch één zwaluw maakt soms de lente wel: jarenlang is in en buiten het socialistisch milieu het verhaal van Doornik aangedikt tot een heuse legende, als zou de periodieke propaganda van Socialistische Lotelingenklubs en Jonge Wachten het leger ongeschikt hebben gemaakt voor de binnenlandse ordehandhaving (18). En inderdaad, de konklusies die de overheid trok, leken die

---

(15) Brief aan Pee, 8-9-1947.

(16) Vooruit, 18 februari 1893, p. 1.

(17) De originele antwoorden van de eenheidskommandanten op deze enquête bevinden zich in het Koninklijk Legermuseum te Brussel. Zie : Guy VANSCHOENBEEK, Leger en Socialisme voor de Eerste Wereldoorlo. In : Belgisch Tijdschrift voor Militaire Geschiedenis. September 1979, pp. 219-262.

(18) Die mytevorming werkte sterk door bij bijvoorbeeld Lenin. Zie : Het militante militarisme en de antimilitaristische taktiek der sociaaldemokratie. Proletari, 23-7-1908. (gepubliceerd in

stelling te bevestigen: nadat het repressieve alternatief, de Burgerwacht, te Borgerhout in 1893 en te Leuven in 1902 een bloedige bijsmaak had gekregen, werd de binnenlandse veiligheid steeds meer zaak van de mobiele groepen van de Rijkswacht (19). De herinnering aan de gebeurtenissen van Doornik werd door de socialisten levendig gehouden: vijftien jaar na de feiten werd te Gent nog een brochure geschreven over "de beweging onder de soldaten van het 3de regiment Jagers te Voet van Doornik in 1893" (20). Het verhaal dat in 1908 werd gepubliceerd, kenmerkt zich wel door de anonimiteit: de namen van De Boos en de andere veroordeelden werden er niet meer in gepubliceerd. Toch bevat het vele sprekende details die ons de rol van een De Boos beter schilderen. Onder de socialistische soldaten waren er verscheidene gedegradeerden, wier invloed groot was "omdat zij braaf en behulpzaam waren met hunne onderhorigen".

In een herberg "in een voorgeborgte van Doornik" was een vergadering belegd waaraan afgevaardigden uit elke compagnie van het 3e Jagers deelnamen. Daar werd de soldatenkring gesticht, die weldra overging tot het verspreiden van de agitatiebladen "De Loteling" en "De Kazerne", zelfs tot het aanplakken van socialistische leuzen in de kazerne. Er werd besloten de eerste compagnie van het derde bataljon methodisch aan te pakken en te bewerken. Na enkele weken telde de vereniging 60 leden, waaronder veertig uit die eerste compagnie (een eenheid van een hondertal manschappen). De propaganda was beloftevol, temeer daar er geruchten liepen dat een en ander ook bij de Grenadiers en Karabiniers, twee eliteregimenten, op gang kwam.

Op de vergaderingen van de opstandige jagers werd de te volgen taktiek bij de toekomstige strijd druk besproken. "*Onder de gegradeerden was er een die met de geschiedenis der fransche omwenteling bijzonder bekend was en die in de verkondiging van enkele episoden uit dien heldenstrijd een middel vond om de beweging aangezet door de jagers, op te beuren*". Was deze gegradeerde De Boos? Het is best mogelijk dat hij het is die met zijn literaire voorkennis het verhaal vertelt - "*met eene stem die het hart beroerde*" - over de "lage rol" die het "Vlaamsch regiment" van Lodewijk XVI vervulde tegenover de opstandige Parijzenaars die in stoet naar Versailles oprukten.

"Welnu, riep de spreker uit, zoudt gij Vlaamsche soldaten van het 3e Jagers, dezelfde lage rol willen vervullen; zoudt gij de steunpilaren zijn eener regering die ten jare 1886 het bloed des volks heeft doen stroomen en zullen wij de brave werkersbevoling ten prooi laten van eenen aanhang die de

---

vertaling in V.M.T., maart 1970 pp. 10-12).

(19) Geschiedenis van de Rijkswacht. Deel 1. Van de oorsprong tot 1914. Brussel, 1979. p. 273 e.v. Op 2 september 1897 werd het eerste Mobiel Eskadron opgericht.

(20) GH. VUYLSTEKE. De strijd voor algemeen stemrecht in het leger. De beweging onder de soldaten van het 3de regiment jagers te voet van Doornik in 1893. Gent, Volksdrukkerij, 1908. (kollektie AMSAB). Vuylsteke behoorde in de jaren 1893-1897 tot de Gentse S.J.W.-leiding.

rechtvaardigheid en 's volks rechten onder de voeten trapt, eener regeering die zich ten koste der schreeuwende ongelijkheid eene onverdiende oppermacht toeëigent? Zullen wij ten genoegte dier verdrukkers het volk den rug toekeeren, het volk waartoe wij allen behooren en die wij als ons zelve beminnen? Zullen wij het overlaten aan de genade van hen die slechts door eene bloedige onderdrukking hunne gevloekte oogmerken kunnen bereiken?

Moet het volk ter verovering zijner rechten in opstand komen welnu laat ons dan dit volk ter hulpe snellen en als trouwe en moedige volkszonen, voor zijne vrijheid, voor zijne rechten medestrijden en overwinnen".

De mooie meetingstijl kon niet anders dan beantwoord worden door "geestdriftig gejuich". Politieemutsen werden in de lucht geworpen, de sabels van de aanwezige gegradeerden gingen in de hoogte,

"Alle soldaten stonden op en het was met een heldere tenorstem dat een der jagers het bekende strijdlied der gentsche werkers aanhief, waarvan het refrein

*"Wij zijn het volk, wij zijn den staat
Wie plichten heeft verdient ook rechten
Wij zullen voor de vrijheid vechten
Zoo lang de moed ons niet verlaat*

door allen geestdriftig werd meegezongen" (21).

Dit libertaire delirium duurde echter niet lang. Tijdens de karnavalsdagen van 1893 konden twee "spioenen" tijdens een verkleed en gemaskerd bal infiltreren in het lokaal van de Jagers. Volgens de socialistische brochure uit 1908 blijkt dat trouwens niet op bevel van de eenheidskommandant kolonel Busine te zijn gebeurd, die bekend stond *"als een vrijzinnig en openhartig man, wel verkleefd aan de militaire instellingen maar onbekwaam tot zulke laagheid"*.

Van de nietsvermoedende waardin bekwamen de spionnen hun inlichtingen en konden zich bovendien meester maken van papieren en geschriften van de soldatenkring. Een klopjacht in de kazerne leidde tot een 50-tal arrestaties van soldaten en korporaals, waaronder de "overste der hoornblazers" (De Boos). De ondervragingen voor de "conseil de discipline" werd gekenmerkt door een merkwaardige reeks incidenten. De "heldentenor", ondervraagd welke liederen hij zong in de vergaderingen, hief prompt "De Roode Vaan" aan. Toen men hem dat wilde beletten, viel de ganse groep muiters in koor in en weergalmde het in de kazerne:

*"De dag breekt aan dat de roode vaan
op paleis en kerk zal schitteren staan".*

De overgrote meerderheid van de muiters werd veroordeeld tot acht dagen cachot. De Boos en negen anderen werden bovendien veroordeeld tot zes maanden inlijving in een tuchtkompagnie. De Boos, zo vernemen we uit de kranten van die tijd en uit zijn eigen

verhaal, werd bovendien voor het front van de verzamelde manschappen de "galons" afgetrokken. Deze militaire striptease-act wordt niet verhaald in de brochure uit 1908. De Boos was immers een "dissident" geworden in socialistische kringen.

Het vertrek van de veroordeelden naar de tuchtgevangenis van Diest gaf trouwens in de kazerne nog aanleiding tot allerlei "dieptreffende taferelen". De kapitein van dienst, eveneens een Gentenaar, zou zelfs zijn "Gentsche jongens" toespreken met bemoedigende woorden :

"Ik ook ben Gentenaar, en ik ben fier op U. Gij hebt bewijs gegeven edele en moedige mannen te wezen. Gij zijt geene slechte soldaten, ik betreur de strengheid waarmede men U gestraft heeft en verhoop U allen in goede gezondheid terug te zien".

In celrijtuigen, geboeid en bewaakt door gendarmes, verlieten de muiters de kazerne. De troep was gekonsigneerd in de kamers. Enkel de staf was aanwezig op het kazerneplein. Al dat machtsvertoon belette de veroordeelden trouwens niet opnieuw te zingen en te roepen :

"Leve het algemeen stemrecht ! Leve de werkende klasse ! Leve de jagers !"

Toen enkele weken later tengevolge van de algemene staking de reservisten werden binnengeroept, zou de eenheidskommandant hen trouwens verwelkomen met de hoop dat het leger niet zou hoeven ingezet worden tegen de stakers. Tijdens de staking van 1893 zouden nochtans in totaal een zestigal soldaten wegens insubordinatie tot de tuchtkompagnie veroordeeld worden.

Het leven van de veroordeelden was voor de volgende zes maanden zeker geen aangenaam verblijf: somber ingegraven in de heuvels ten noorden van Diest, buiten de vestingsmuren van de stad, lag het in 1840 gebouwde fort Leopold waar de tuchtkompagnie was gekazerneerd. In de socialistische strijdpropagandaschriften als De Loteling verschenen regelmatig sterke verhalen over het leven in die disciplinaire forten, waar lijfstraffen en dagenlange kluistering niet ontbraken.

Toch bleek de verzetsgeest van de Doornikse muiters ook daar moeilijk te breken. Een bezoek van een hoge bevelhebber, generaal Sterckx, aan de tuchtkompagnie leidde zelfs tot een nieuw incident. Toen hij de verzamelde manschappen berispte om hun houding "...was het een der jagers van Doornik die uit de rangen trad en voor al de gestrafte soldaten geene genade, geene vergiffenis vroeg maar er op wees dat zij reeds genoeg geboet hadden voor de oprechtheid hunner overtuiging".

De generaal was dermate onder de indruk dat hij bij de minister van oorlog een genademaatregel ging bepleiten ; enige tijd later werd de straf inderdaad opgeschort.

The return of a local hero.

Met de amnestie voor de Doornikse muiters was De

Boos' "miserie" nog niet ten einde. In 1894 werd hij uit het leger gestuurd met de vermelding "Le certificat de bonne conduite ne lui a pas été délivré" (22). Dat was nu niet bepaald bevorderlijk voor zijn reïntegratie in het burgerleven. Hij was op de vele plaatsen een "ongewenschte" en vooral, in het onderwijs was geen plaats meer voor hem. Zoals gezegd, zijn vroegere schooltje te Sint-Amandsberg was dan aan een doodstrijd toe.

Gedurende twee jaar zou hij wel een vooraanstaande rol spelen in de Socialistische Jonge Wacht te Gent. Dat lag voor de hand, om verschillende redenen: De Boos was op de eerste plaats een martelaar voor het antimilitarisme. De propaganda en agitatie tegen oorlog, leger en loting was nu eenmaal de voornaamste werkingsas van die jongerenorganisatie. Tijdens de lotingsdagen in februari en het binnenroepen van de rekruten in oktober verspreidden de Jonge Wachten met een ijver van heilssoldaten hun bladen "De Loteling" en "De Kazerne". De Jonge Wacht of lotelingenkring telde dan te Gent een 150-tal leden. De materiële basis van de organisatie was een soort verzekeringsstelsel: niet-dienstplichtige leden leverden door hun bijdrage de noodzakelijke fondsen voor een subsidie voor de leden die in dienst waren.

Mettertijd kwam daar een tweede belangrijke functie bij: de Jonge Wacht was het forum bij uitstek om jonge "sprekers en schrijvers" te vormen die - om de woorden van Anseele aan te halen - "het socialistische evangelie in Vlaanderens verste uithoeken zouden verspreiden". De antilotelingenaktiviteiten kregen zo meer en meer de vorm van een militantenstage. Het hoeft weinig betoog dat Hippoliet De Boos met zijn intellectuele achtergrond ook hier een essentiële rol te vervullen had in de jongerenorganisatie. En tenslotte was hij met zijn 26 jaar al één van de ouderen in de kring (23).

Via de voor die periode bewaarde ledenboeken van de lotelingenkring weten we dat De Boos lid werd op 12 februari 1896 en ontslag nam in april 1897. Merkwaardig is dus wel dat hij gedurende het ganse jaar 1895 niet tot de kring behoort. Een andere organisatie waarvan we weten dat hij lid wordt, is de Socialistische Vrijdenkersbond, op 6 juni 1896: hier wordt geen datum van ontslag vermeld (24). Deze kring wordt geleid door Aimé Bogaerts, één van de bezielers van het schooltje te St. Amandsberg.

Eind 1895, begin 1896 meldt zich in de Geneste socialistische

(22) Brief aan Pee, 8-9-1947

(23) Voor de geschiedenis van de Socialistische Jonge Wachten en Lotelingskringen verwijzen we naar de onuitgegeven licentieverhandeling van Guy VANSCHOENBEEK, Ontstaan, situering en karakterisering van de Socialistische Jonge Wacht, 1866-1914. Bijdrage tot de studie van politieke jongerenbewegingen. R.U.G., 1977-1978.

(24) Ledenboek van de Lotelingskring van Gent, AMSAB, archieffonds Gent-Eeklo. Ledenboek van de Socialistische Vrijdenkersbond Gent (van 1881 af), AMSAB, archieffonds Vrijdenkersbond.

beweging de grote sprong voorwaarts aan: de Gentse socialisten worden de sterkste fractie in de gemeenteraad, de metaalbewerkerstrotseren met sukses een patronale lock-out, de vakbonden verviervoudigen hun ledental. De Boos, kon men zeggen, wordt meegesleurd door die plotse opstoot. Evenals in de lente van 1893, engageert hij zich duidelijk op een moment van opgaande politieke en sociale conjunctuur.

In februari 1896 is hij één van de medeauteurs van het blad De Loteling. In mei 1896 is hij afgevaardigde voor de Gentse S.J.W. op het nationaal kongres van de Jonge Wachten dat te Gent doorgaat n.a.v. de tiende verjaardag van de Gentse Lotelingenkring (25). Het is De Boos die de 62 afgevaardigden van de 40 jongerengroepen in het Feestlokaal van Vooruit in de Bagattenstraat verwelkomt "in beide talen". N.a.v. die gelegenheid maakt hij een korte historiek van de Gentse kring waarin hij een direkte relatie legt tussen Anseeles beroemde oproep tot de moeders uit 1886 en de oprichting van de Lotelingenkring. Op het kongres worden de voorbereidingen getroffen voor een grootse antimilitaristische betoging die op 15 augustus 1897 zal doorgaan. De S.J.W. beleeft werkelijk een hoogtij: hun leiders als Léon Troclet te Luik, Louis De Brouckère en Jules Lekeu te Brussel zitten in de gevangenis wegens antimilitaristische geschriften en deze processen leveren weer stof voor nieuwe agitatie.

Eveneens in mei 1896, n.a.v. het tienjarig bestaan van de Jonge Wacht, schrijft Hippoliet De Boos de brochure "Jeugd en Socialismus" (26). Het is een korte, maar gloedvolle tekst die ons op duidelijke wijze een beeld geeft van De Boos' politieke stijl en ideeën. Na een algemene inleiding over de "kapitalistische ellende" richt hij zich tot "de jongelingen die in de toekomst met een ernstig en moedig karakter in den struggle for life dienen op te treden", een mooie verwijzing naar zijn eigen doorwrochte sociaal-darwinistische denkbeelden. De brochure richt zich niet alleen tot de "volksjongens" ("fabriekwerkers, koolmijnwerkers, boerenjongens"), maar ook, wat zeker merkwaardig mag genoemd worden, tot diverse kategorieën van jonge intellectuelen: jonge onderwijzers, studenten geneeskunde, studenten in de rechten, architecten, ingenieurs, jonge kunstenaars; aan elk van hen zijn wel enkele paragrafen besteed:

"Gebruikt allen, gij jonge vernuften, uwe grootsche scheppingskrachten om mede te arbeiden aan een waarachtig en gelukkig bestaan in ons tranendal, werpt het licht met volle stroomen, daar waar het duister is, en dan zult ge een schoon, verheven werk volbracht hebben, waarvoor de toekomst u dankbaar zal zijn".

Verwijzingen naar zijn eigen belevenissen zijn kwistig gespreid over de tekst: de jonge onderwijzer die gekonfronteerd is geweest met "...bleeke, zwakke, tengere schooljongens en meisjes,

---

(25) Verslag van het nationale S.J.W.-kongres: Vooruit, 26 mei 1896, p. 1-2; Vooruit, 27 mei 1896, p. 1-2.

(26) Hipp. De Boos. Jeugd en Socialisme, uitgegeven door de Socialistische Jonge Wacht van Gent. Gent, Emilie Claeys, 1896. (Kollektie AMSAB). Deze brochure werd aangekondigd in Vooruit van 28 mei 1896.

bibberend van de koude, waarvan het lichaam nauwelijks bedekt is, en die het droevig huis hebben verlaten zonder brood in de schapraai te hebben gevonden..."

"Zult ge voortgaan in uw onverschilligheid, wanneer ge de les en geschiedenisboekjes zult hebben doorbladerd, die U totaal onmogelijk maken van uwe schooljongens redelijke personen te vormen?"

Herinneringen ook aan zijn rumoerige soldatentijd :

"Het deed ons goed aan 't harte toen wij uit verscheidene monden van soldaten de kreet hoorden weergalmen ; weg met de soldaten en kanons, leve de verbroedering der werkersslaven".

Een bijzonder woord heeft hij ook voor "...de jonge maagden en lieve zusters, die door uwe schoonheid en listigheid veel vermoogt tot het daarstellen van het reddend Socialismus". Met een duidelijke verwijzing naar August Bebels sukseswerk "De vrouw en het socialisme" (vele malen in het Nederlands vertaald en heruitgegeven) schrijft hij over het huwelijk:

"De wet verplicht U - zo ge arm zijt - de zedelijke foltering van eenen echtgenoot te verduren - indien deze een brutale kerel is - daar er geen wetten daarovergesteld zijn die u verdedigen, wanneer gij door den slaafschen band van 't huwelijk U aan iemand hebt verbonden".

Hippoliet De Boos is dan zelf reeds bezweken voor de "schoonheid en listigheid" van Josephine Verspeurt, "een schoonheidsbloem" die in 1895 de koningin was van de socialistische 1 mei-stoet (27), en waar hij in 1897 zou mee huwen.

De brochure van De Boos, en vooral dan de oproep tot de intellectuelen, is een duidelijke parafrase van Kropotkines "Brief aan de jongelingen" uit 1880. Deze Russische anarchist, aristokraat en geograaf was geen onbekende in het socialistisch milieu: ondanks de uitsluiting van de anarchistische minderheid op de internationale socialistische kongressen van 1891, 1893 en 1896 bleef Kropotkines naam en faam behouden in het socialistische milieu, en in 1896 werden verscheidene van zijn brochures en boeken nog verkocht in de Gentse socialistische boekhandel. Die analogie duidt echter meer op de belezenheid van De Boos dan op anarchistische sympathieën. De anarchistische minderheid, die voorheen te Gent wel enigszins voet aan de grond had gekregen in het jongerenmilieu, was reeds in 1894-1895 verdwenen. De oprichting van een Revolutionaire Jonge Wacht had slechts een kortstondig sukses gekend.

Afscheid aan de socialistische beweging.

Eind 1898 had Hippoliet De Boos duidelijk en openlijk, als getuige in een proces tegen Vooruit, met de socialistische

---

(27) Brief aan Pee, 8-9-1947. Het is de tijd van de zaak Emilie Claeys. Zie VAN PRAAG, Philip. Emilie Claeys (1855-1943). Tijdschrift voor Sociale Geschiedenis, juni 1978, pp. 177-196.

beweging gebroken. We weten dat hij reeds in april 1897 ontslag nam uit de Jonge Wacht. Dat kon echter evenzeer door persoonlijke motieven zijn ingegeven: zijn huwelijk of de ziekte van Karel De Boos die op 10 oktober 1897 overleed. Medium-einde 1897 is het niet zonder meer duidelijk dat De Boos met de beweging gebroken heeft.

Vader Karel De Boos werd op 13 oktober 1897 door de Gentse B.W.P. met de nodige "pump and circumstances" ten grave gedragen. Gewezen wever en radico-socialistisch gemeenteraadslid Paul Verbauwen, nochtans ooit de tegenstander van De Boos, sprak een lovende lijkrede uit.

Nauwelijks een maand voordien was het beruchte konflikt tussen de oud-internationalist Paul De Witte en Vooruit-beheerder Edward Anseele in alle hevigheid losgebarsten. Twee jaar lang beroerde de twist en de Wittes dissidente "Geschiedenis van Vooruit" de Gentse publieke opinie (28). In tegenstelling tot Paul Braeckman, Frans Seffers en anderen die De Witte volgden, denken we niet dat De Boos al onmiddellijk tot de dissidente groep moet gerekend worden. De Witte vermeldt hem alleszins niet, noch in zijn "Geschiedenis", noch in zijn memoires. Al evenmin vinden we een spoor van hem in de korrespondentie uit die tijd van talrijke Gentse dissidenten met de Nederlandse sociaal-anarchist Domela Nieuwenhuis (29).

Feit is dat De Boos de boeken van De Witte (en later Verbauwen) gelezen had, en vijftig jaar na de feiten stelt hij dat hijzelf "... eindelijk in strijd kwam met Eedje Anseele en de partij verliet" (30).

Een laatste maal dat hij in Vooruit vermeld wordt, is wanneer hij op 18 december 1898 als getuige à charge verschijnt op het proces van Benoni Van Huffel tegen Vooruit. Benoni Van Huffel, een socialistisch arbeider die zich had opgewerkt tot kleine middenstander, begon parallel aan de affaire De Witte een ganse kritiekbeweging op de commerciële en boekhoudkundige politiek van de samenwerkende maatschappij. Eén van de sleutelementen in de processen van Van Huffel tegen Vooruit was het opvragen van de boekhoudkundige bewijsstukken van de maatschappij. Volgens de beheerders waren die stukken vernield in de brand van de grote magazijnen van Vooruit op de Vrijdagmarkt, op 29 mei 1897. In het proces "in beroep" op 18 december 1898 werden een ganse reeks getuigen door Van Huffel opgeroepen om deze stelling in twijfel te trekken: de bevelhebber van de brandweer, gewezen Vooruit-redakteur Frans Seffers (die in Vooruit in juli 1897 zijn ontslag had gegeven), een gewezen boekhouder van Vooruit (de Nederlander Penning) .... en het echtpaar De Boos. Hippoliet De Boos had

---

(28) Zie: Paul DE WITTE, De geschiedenis van Vooruit en de Gentsche socialistische werkersbeweging sedert 1870. Gent, 1898, en Paul DE WITTE, Alles is omgekeerd: hoe de werklieden vroeger leefden (1848-1918). Geannoteerd en van een nawoord voorzien door H. Gaus en G. Vanschoenbeek, Leuven, Kritak, 1986.

(29) Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis, Amsterdam. Archief Ferdinand Domela Nieuwenhuis, correspondentie. Map II, c 1 tot 18.

(30) Brief aan Pee, 8-9-1947.

"tijdens de laatste Gentsche kermis" de toenmalige boekhouder van Vooruit ontmoet, Arthur Comhaire (een leeftijd- en studiegenoot van hem in de Normaalschool). Comhaire zou hem verteld hebben "*dat de boeken niet verbrand waren, dat zij nooit op de Vrijdagmarkt berustend waren geweest*" (31). Comhaire betwistte dat echter in een verklaring die niet op de rechtbank werd gehoord, maar wel als brief in Vooruit verscheen. Ook Josephine Verspeurt bevestigde die verklaring van haar man. De uitspraak van het Beroepshof op 21 januari 1899 betekende een status quo: beide partijen werden tot de kosten veroordeeld en er werd enkel bepaald dat de beheerders van Vooruit onder ede moesten verklaren niet over de boekhoudkundige stukken te beschikken (32).

Met De Boos' optreden in het proces van Huffel had hij zich definitief onmogelijk gemaakt voor de groep rond Anseele, daar waar hij in het voorjaar 1898 nog vriendelijke contacten onderhield met vroegere geestesgenoten.

Hippoliet De Boos, die na zijn terugkeer te Gent een aantal jaren het beroep van orgelbouwer had uitgeoefend, week uit naar Oostende waar hij "opgevischt werd door de liberale partij" en een plaats kreeg als onderwijzer, later directeur in het stadsonderwijs. Deze functies zou hij 36 jaar lang uitoefenen. Twee jaar na zijn op pensioenstelling, in 1938, werd hij er met 973 voorkeurstemmen tot gemeenteraadslid verkozen. Hij bleef jarenlang in de gemeenteraad een verdediger van het officiële onderwijs (33). Die ideeën uit zijn jeugd bleef hij trouw, als enig raakpunt met de socialistische beweging waar hij gedurende vijf jaar hartstochtelijk mee gedweept had.

Naschrift: het amalgaam van de vrije socialisten

Denise De Weerdts omschreef in haar doctoraatstudie het decennium 1870-1880 als een zoektocht van het Belgisch socialisme naar zijn eigen vorm. Is dit zo voor de jaren tussen de neergang van de Commune van Parijs en de definitieve aanvang van de strijd voor algemeen stemrecht in 1881, dan werd inderdaad in het laatste decennium van de 19de eeuw die vorm definitief gevonden. De parlementaire "inbraak" van het socialisme in 1894, de gemeentelijke inplanting van 1895 waren de duidelijkste politieke eindpunten van die zoektocht. De verspreiding van Vooruits commerciële succesformule in een koöperatieve vermenigvuldiging over het ganse land, en de daaropvolgende oprichting en verveelvoudiging van vakbonden (met als bekroning de oprichting van de Syndikale Kommissie in 1898) vestigden de grondpatronen van de socialistische zuil of tegenmaatschappij.

Die dubbele, politieke én sociale bevestiging van het

---

(31) Vooruit 18 december 1898, p. 2. Wat betreft Benoni VAN HUFFEL verwijzen we naar De Wittes eerder geciteerde "Geschiedenis van Vooruit", pp. 453-468.

(32) Vooruit 22 januari 1899, p. 3. De Vooruit (dagblad) zou terzelfdertijd een ganse reeks processen verliezen (tegen de ex-medewerkers De Swaef en Braeckman en de kristendemokraten René De Bruyne en Gustaaf Eylenbosch): Vooruit 19 januari 1899, p. 1.

(33) Brief aan Pee, 8-9-1947.

sociaal-demokratisch aktiepatroon riep in het laatste decennium van de vorige eeuw, meer nog dan in de jaren 1870-1880, een heftige tegenreactie op, buiten maar ook en misschien vooral in de beweging.

Men is al te vlug geneigd om die vormen en gedachtenstrijd terug te brengen tot de klassieke ideologische antipodes "anarchisme versus marxisme", "reformistisch versus revolutionair socialisme", "libertair versus staatsautoritair of socialisme". Afgezien van het feit dat in die diverse begrippenparen reeds een aantal overlappingsen verweven zitten (een "revolutionair" socialisme is bvb. niet per se libertair of anti-autoritair), is de reële strijd tussen groepen en vooral individuen oneindig veel complexer geweest.

De konkrete studie van de Gentse casus, juist in die periode een toonaangevend centrum in het socialistisch debat in België, werpt een duidelijk licht op die complexiteit, die we aanduiden als het "amalgam van de vrije socialisten". Wat volgt is een eerste syntese van onze bevindingen.

Steen des aanstoots voor alle Gentse dissidenten in de jaren 1890-1900 is de Gentse leider Edward Anseele. Hoe kan het anders? Als eerste en enige Vlaamse socialistische parlementair (hoewel in Luik verkozen), is hij de zuiverste belichaming van de parlementaire strategie. Als koöperatief beheerder is hij iemand die al vroeg opteert voor een modern "management" van de eigen instellingen, en pleit voor een offensieve sociaal-ekonomische emancipatiestrategie met de koöperatie als onderbouw.

Vooraf dat laatste wekt rancunes en weerstanden op, vanuit diverse hoeken: intern wordt vooral het afbrokkelen van de koöperatieve democratie op de korrel genomen, naast de afstand tussen de socialistische eisen op sociaal vlak buiten de beweging en de realisaties (of de afwezigheid ervan) binnen de eigen instellingen.

Maar extern is er de burgerlijke en vooral kleinburgerlijke reactie die de ekonomische konkurrentie van Vooruit vreest en er, vooral wat betreft diverse kategorieën van middenstanders, de sociale gevolgen van vreest. Het is niet toevallig dat De Wittes "Geschiedenis van Vooruit" eindigt met een statistische analyse van de gevolgen van Vooruits sukses voor de Gentse middenstanders. De antisocialistische middengroepen zijn duidelijk op zoek naar een politiek alternatief dat hun slechts in geringe mate geboden wordt door de gevestigde katolieke en liberale blokken die zelf experimenteren met eigen koöperatieve instellingen om de arbeiders uit de socialistische klauwen te houden. Tenslotte is Gent van alle grote Belgische agglomeraties de stad met de grootste concentratie industriearbeiders en dient de slag om dat overwegende arbeidersselektoraat volgens beproefde socialistische modellen geleverd te worden.

Sommigen zoeken dan maar hun heil in een eigen partij van de middenklasse, "De Vrije Burgersbond", die rond de eeuwwisseling enig elektoraal sukses haalt te Gent en in de gemeenteraad een kommissie betreffende koöperatie en kleinburgerij laat samenroepen. Een ander alternatief is de opkomende Vlaamse beweging die zich echter nog lange tijd in en rond de klassieke partijen ophoudt. Vermelden we tenslotte het socialistisch tegenoffensief in die strijd om de elektorale gunst van de middenklasse: tot na de eerste wereldoorlog handhaaft de Gentse

B.W.P. een formeel kartel met de radikaal-liberale "Cercle Progressiste", die qua mandatenverdeling een royale plaats krijgt toebedeeld. De basis van het progressisme is eerder te zoeken in de intellectuele middengroepen, voor zover die reeds bestaan: advocaten, stadsbedienden, onderwijzers.

In dat complexe gevecht om de gunst van diverse sociale groepen - is de middenklasse kwantitatief niet zo belangrijk electoraal is ze dat door het meervoudig stemrecht wel - is het kwasi onmogelijk om een eengemaakt oppositieproject in de socialistische beweging tegenover Anseele op te zetten.

De versplintering van de oppositie tegen Anseele is dan ook legio: er zijn natuurlijk de echte "vrije socialisten" als Amnestie (Jean De Wolf), Jozef Drieghe e.a. die evenveel groepen als blaadjes stichtten. Een ongelukkige vechtpartij in 1894 stelt hen voor altijd op één lijn met schietgrage "Ravachols" en andere Bonnots. Dat argument wordt in de volgende jaren telkens weer tegen hen uitgespeeld.

Naast die "Vlaamse" anarchisten, opereren er te Gent een aantal Nederlandse "vrije socialisten", Bernard Penning, Jan Koenraad Van de Veer, Alexander Cohen o.m., aanhangers van Domela Nieuwenhuis: de band met Vlaanderen is voor hen echter niet zo groot dat ze bij eventuele moeilijkheden niet zouden besluiten tot terugkeer naar hun land.

Er zijn dan de "opportunisten", die om diversere redenen van kamp veranderen en de trouwste "luitenanten" van Anseele worden: Ferdinand Hardijns, Eduard Stautemas (Millio), Pieter D'Hoedt die als redakteurs van Vooruit een belangrijke rol zullen spelen in de pennestrijd om en rond Anseele. Er is Karel Beerblock, die de eerste bestendig-betaalde Gentse partijsecretaris zal worden, maar overigens zijn dagen zal eindigen als liberaalgezinde, kleine ondernemer.

Een derde groep is de kring rond Pol De Witte, die op zijn beurt uiteenvalt in twee frakties: ten eerste, de medestanders van het eerste uur, Paul Braeckman en Frans Seffers. Hun kritieken koncentrereren zich op het interne beheer van Vooruit, vanuit een meer technische dan ideologische hoek. Gebroodroefd door Vooruit zoeken De Witte, Braeckman en Seffers hun heil in een zelfstandig beroep (kleermaker, oliehandelaar, beenhouwer).

Politiek komen ze via hun advocaat, de liberale flamingant Benoni Huybrechts, in de Vlaamse beweging terecht en in het aktivisme. In de loop van de jaren 1900 voegt zich bij dat gezelschap de groep "Vrije Socialisten" van het blad De Waarheid, de advocaat Pieter De Bruyne en de gewezen katoenspinner en bediende van Vooruit Prosper Baudewijn. Opmerkelijk is wel dat De Bruyne en Baudewijn in 1897 partij trokken tegen De Witte en voor Vooruit en Anseele. Alleszins is het dus een vreemde alliantie: Baudewijn trekt na het mislukte electorale experiment van de "Vrije Socialisten" in 1907 trouwens zijn konklusies en wordt bediende bij de liberaal georiënteerde koöperatie Het Volksbelang. De Bruyne, die ooit lid was van de half franskiljonse "cercle progressiste" en hartstochtelijk aanhanger van de Franse radikale republiek, wordt in 1911 met de liberale dissident Huybrechts en daensist Planquaert leider van het "Vlaamsche Blok", de eerste flamingante kiesvereniging te Gent. Bij de groep rond "De Waarheid" voegen zich later ook Pol De Wachter, gewezen voorzitter van de Broederlijke Wevers en medestichter van de Bond Moyson en

tenslotte Paul Verbauwen, die in 1897 lid van de Cercle Progressiste was, radico-socialistisch gemeenteraadslid én - wat het belangrijkste is - niet bepaald de verdediger van Pol De Witte. Ook Verbauwen is een kleine ondernemer geworden, eigenaar van een kleine breigoedfabriek.

Deze omstandige omschrijving van het complexe Gentse dissidentenmilieu is nodig om de evolutie en de uiteindelijke keuze van Hippoliet De Boos beter te begrijpen. De enige groep waar we hem duidelijk in kunnen onderbrengen, is de groep van Van Huffel, die misschien nog het duidelijkst aansluit bij het gedachtengoed van de middenstandspartij "Vrije Burgersbond".

Het "vrije" etiket van de meeste gewezen socialistena heeft slechts in minderheid te maken met het "libertaire" anarchisme. De meerderheid vindt aansluiting bij een liberale, kleinburgerlijke stroming in of buiten het officiële liberale blok: in of buiten wordt hier bepaald door de graad van flamingante gevoeligheid én door de opportuniteit van de beroepsloopbaan.

De Boos, zoals trouwens ook Baudewijn, kiest duidelijk voor zekerheid op dat vlak, na al zijn "miserie". Mensen als De Bruyne en Huybrechts komen uit dat liberale blok en kunnen moeilijk terug, bovendien verschaft hun beroep een onafhankelijker positie. Vrijzinnigheid en verdediging van het officieel onderwijs blijven echter voor de meesten konstante aandachtspunten. Ook wat dat laatste betreft, zijn de parallellen tussen vader en zoon De Boos opvallend.